

TOPTAŞI BİMARHANESİ SERTABİBİ DR. AVRAM DE CASTRO: BİR BİYO-BİBLİYOGRAFI

Fatih Artvinli*

Osmanlı İmparatorluğunda, yahudi aileler, babadan oğula, kuşaktan kuşağa devrolunan deneyim ve bilgileri ile tıp bilimlerinde önemli bir yer tutuyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun yahudi doktorları, onbeşinci yüzyıl ortasından imparatorluğun sonuna kadar bu geleneği devam ettirmişlerdir.¹ Osmanlı Devleti'nde, ondokuzuncu yüzyıl tıbbının gelişiminde öncü rol oynayan ailelerden biri 'de Castro' ailesidir. Bu ailenin üyelerinden birisi, Jacques [Yako] de Castro'dur (1802-1876). Isaac [İzak] de Castro'nun oğlu olan Jacques de Castro,² 1827 yılında açılan Tıphane-i Âmire'de eğitim görmüş, Haydarpaşa Askeri Hastanesinin başhekimliğinde bulunmuş, bir ara II. Abdülhamit'in doktorluğunu yapmıştır. Diğeri ise Abraham [Abram/ Avram/ Avramino] de Castro olup 1882-1908 arası dönemde Toptaşı Bimarhanesi'nin başhekimliği görevini sürdürmüştür.³

1829 yılında İstanbul'da doğan Avram de Castro, ilkokulu Beşiktaş'ta okuduktan sonra, tahsiline Soğukluçeşme'deki İdadisi'nde devam etmiştir.⁴ Mekteb-i Tıbbiye-yi Şahane'den 1859 senesinde mezun olduktan sonra,

* Dr., Bakırköy Prof.Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Bakırköy 34147, İstanbul.

1 Rhoads Murphey, 'Jewish Contributions to Otoman Medicine, 1450-1800,' *Jews, Turks, Ottomans, A Shared History Fifteenth Through the Twentieth Century*, ed. A. Levy, New York: Syracuse University Press, 2002 içinde s. 61-74.

2 Isaac de Castro, 1764'te Venedik'te doğmuş ve 1845 yılında İstanbul'da vefat etmiş bir matbaacıdır. II. Mahmud tarafından Osmanlı matbaasını [Matbaa-i Âmire] organize etmesi için görevlendirilmiştir. Keskin zekası, örnek dürüstlüğü ile dindaşlarınca büyük bir hayırsever ve evrensel olarak da itibar gören bir şahsiyet olan de Castro, II. Mahmud tarafından İftihar Nişanı ile ödüllendirilmiştir. Öldüğünde geride bir kız (Dolceta) ve altı erkek çocuk bırakmıştır: Abram [Avram], Jacques [Yako], Moses [Moiz], Nissim [Nisim], Joseph [Yasef] ve Léon [Levan]. Bkz. [http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=255&letter=C&search=de Castro#892](http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=255&letter=C&search=de%20Castro#892)

3 Castro ailesinin diğer kolları da hekimler yetiştirmiştir, bkz. H. Friedenwald, *The Jews and Medicine*, Baltimore: John Hopkins Press, 1944, s.448-459. Bir kaynakta, Bimarhanede doktor 'médecin de l'asile des aliénés' A. de Castro adından sonra 'junior' sanının geçmesi, babasının da aynı ismi taşıyan bir hekim olabileceğini düşündürmektedir. Bkz. L. de Cazenove, *La Guerre et l'Humanité au XIXe Siècle*, Paris, Arnauld de Vresse, Éd., 1869, s.401. Avram de Castro'nun adının 'Avramino' biçiminde *deminutivum* olarak kullanılması bunu desteklemektedir.

4 *Or-Ahayim Hastanesi: Sevgi ve Şefkatin Yüzyılı*, yay.haz.. Viktor Apalaçi, İstanbul: Balat Or-Ahayim Musevi Hastanesi Vakfı Yayını, 2000, s.86-87 (resim). Or-Ahayim Hastanesi'nin kurucularından olup bir ara başkanlığını da yapan Dr. de Castro'nun kitapta yer alan kısa biyografisi, Moiz Mizrahi'nin 18 Temmuz 1956 tarihli *Şalom* gazetesindeki yazısından alınmıştır.

hükümet tarafından bir sene süreyle Paris'e gönderilmiştir.⁵ Ardından kendi imkânlarıyla İtalya'ya giderek, orada üç sene tahsiline devam etmiş ve dönüşünde, önce kısa süre Maltepe Hastanesi'nde çalıştıktan sonra 1864 yılında Süleymaniye Bimarhanesi'ne tabip olarak tayin olunmuştur.⁶ Başhekim Luigi Mongeri'nin (1815-1882)⁷ yardımcısı olarak işe başlayan Avram de Castro, 1873 yılı Kasım ayında Süleymaniye Bimarhanesi'nin Toptaşı'na nakli ile birlikte Üsküdar, Toptaşı Bimarhanesi'nde tabib-i sani olarak çalışmaya devam etmiştir.

Bimarhane sertabibi Luigi Mongeri'nin vefat etmesi üzerine, 19 sene muavinliğini yapan, "illet-i dimağiyede hizmet eden Kastro Efendi" (Avram de Castro), 20 Aralık 1882 tarihli irade ile Toptaşı Bimarhanesi'ne sertabip olarak tayin edilmiştir.⁸ Yaklaşık 45 yıl süreyle Osmanlı Devleti'nde tabip olarak çalışan, 1873'ten itibaren 36 yıl süreyle Toptaşı'nda tabip ve 1882 yılında itibaren ise 27 yıl süreyle bu kurumun başhekimliğini yapan Dr. A. de Castro, İkinci Meşrutiyet'in hemen ardından 14 Kasım 1908'de emekli edilmiştir.⁹ Uzun yıllar Galata'da, Büyük Hendek Sokağı'ndaki 71 numaralı dairede ikamet eden Dr. de Castro'nun¹⁰, Beyoğlu'nda, Kumbaracı Yokuşu'nda 91 numaralı dairede bir muayenehanesi olduğu anlaşılmaktadır.¹¹ Mecidi Nişanı¹² ve birinci

⁵ Rıza Tahsin, 1276 [1859] Senesinde mezun olan de Castro hakkında şu bilgileri vermektedir: "Avram Moiz Efendi, bidâyet-i neş'etinde Hükümet-i Seniyye tarafından ikmâl-i tahsil için bir sene müddetle Paris'e îzam olunmuş ve avdetinde hizmet-i askeriye'ye girmeyerek hidemât-ı mülkiyede [mülkiye hizmetlerinde] istihdam olunmuş ve tül müddet [uzun süre] Bimarhane sertebabetinde bulunmuş ve ahîren tekaüd edilmiş bulunan Kastrao beydir. Mekteb'de iken Salvator namile maruf idi." Rıza Tahsin, *Tıp Fakültesi Tarihçesi (Mir'ât-ı Mekteb-i Tıbbiye)*, Cilt I-II, Eklerle Yayınlayan Aykut Kazancıgil, İstanbul: Özel yayınlar, 1991, s. 99-100.

⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İ.DH 598/41719, 19 C 1286 [27 Eylül 1869], BOA, A.MKT.MHM 303/66, 14 M1281 (19 Haziran 1864). BOA, ŞD. 1085/6, 3 M 1327 [25 Ocak 1909].

⁷ 1856 yılında Süleymaniye Bimarhanesi'nde göreve başlayan Dr. Louis [Luigi] Mongeri, 1873 yılına kadar bu kurumun başhekimisi olarak çalışmıştır. Biyografik bilgi için bkz. Nimet Taşkıran, "Türkiye hizmetinde büyük bir hekim, Süleymaniye Bimârhânesinin son, Toptaşı'nın ilk başhekimisi Louis Mongeri," *Haseki Tıp Bülteni*, Cilt XI, sayı 1, 1973, s.1-18; Şahap Ekoç-Fatih Artvinli, "Osmanlı Devleti'nde modern psikiyatrinin öncüsü: Dr. Luigi Mongeri," *Hayat Sağlık*, Sayı 4, Mart 2011, s. 58-61.

⁸ BOA, İ.DH 871/69575, 9 S 1300 [20 Aralık 1882].

⁹ BOA, ŞD. 1085/6, 3 M 1327 [25 Ocak 1909]. Castro'nun resmen emekliye ayrılış tarihi ise 1 Şubat 1909'dur. BOA, İ.TKS. 1327/M-18, 10 M 1327. Castro'nun görevi bırakmak zorunda kalmasının, kendisinin Yahudi kimliği ile bir ilişkisi olduğuna dair, daha doğrusu İttihat Terakki ile aralarında bu anlamda bir çatışma olduğuna dair fikrimiz yoktur. İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Osmanlı Yahudi siyasi seçkinleri arasındaki ilişki için bkz. Feroz Ahmad, 'The Committee of Union and Progress and the Ottoman Jewish Political Elite 1908-1918,' ed. A. Levy, *a.g.y.*, s. 212-230.

¹⁰ J. Deleon, *Pera Haturatı*, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, [t.y.], s. 55.

¹¹ Bakırköy Prof.Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kütüphanesi'nde Fransızca süreli bir yayının sayfaları arasından çıkan, Dr. A. De Castro'ya ait kartvizitte adresi "*Péra, Rue Coumbaradji, 91*" olarak belirtilmektedir.

¹² BOA, İ.DH 928/73540, 10 Z 1301 [1 Eylül 1884].

olmasından dolayı, beş altı kişilik bir koğuşta 20-25 mecnun yatırılmaktaydı. Bimarhane yönetimi, bu izdihamın bir hastalık meydana getireceğinden endişe ederek, ve bu durum “sıhhat-i umumiye”yi de ilgilendirdiğinden, bimarhanenin bir an önce tamir edilerek genişletilmesi ya da başka bir çarenin bulunmasını istemekteydi. Bimarhane yönetimi, acil bir tedbir olarak, Süleymaniye’deki eski bimarhanenin tamir edilerek mecaninden bir kısmının oraya nakledilmesini talep etmekteydi.¹⁶ Süleymaniye Bimarhanesi’ndeki akıl hastaları Toptaşı’na taşındıktan sonra burası, ordu tarafından saraçhane olarak kullanılmaya başlanmıştı. Önce, Tophane-i Âmire İdare-i Askeriyesi’yle beraber saraçhane takımları da Süleymaniye’deki Nizamiye Saraçhanesi’ne nakl edilmiş, buranın darlığı nedeniyle, eşyanın bir kısmı Evkaf-ı Humayun Nezareti’nin onayıyla, Süleymaniye Camiinin şadırvanının etrafı örtülerek geçici olarak buraya konulmuş, Bimarhane’deki hastaların Toptaşı’na nakledilmesinin ardından da, boş kalan bu yer askeriyeeye verilmişti. Toptaşı Kışlası’nın askeri deposundaki eşyalar da buraya taşınmıştı.¹⁷ Seraskerlik, zaten Toptaşı Kışlası’nın da askeriyeeye ait olduğunu ve zamanında Süleymaniye Bimarhanesi ile mübadele edildiğini, dolayısıyla Toptaşı askeriyeeye terk edilmedikçe Süleymaniye’deki eski bimarhanenin terk edilmesinin mümkün olmadığını kesin olarak bildirince¹⁸ bu taşınma tasarısı sona ermişti.

İlk kez 1884 yılında yapılan, Süleymaniye’ye yeniden bir kısım hastanın taşınması önerisi, aradan bir zaman geçtikten sonra, 1890 yılında yeniden gündeme gelmiştir. 400 kişiye yetecek kapasitede olan Toptaşı Bimarhanesi’nde bu defa hizmetçiler ile birlikte toplam 650 kişi bulunmakta, yaz mevsimi ve bu izdiham nedeniyle mecaninin arasında bulaşıcı bir hastalık çıkmasından korkulmaktaydı.¹⁹ Bir kaç yıl sonra korkulan oldu ve 1893 yazında, İstanbul’da başlayan kolera salgını Bimarhane’ye de sıçradı. Bu salgın nedeniyle, Toptaşı Bimarhanesi kamuoyunda daha görünür hale geldi; gerek salgın sırasında gerekse sonrasında kurumun içinde bulunduğu durum ve geleceği hakkında tartışmalar yaşandı. Sonrasındaki gelişmeler göz önüne alındığında, kolera salgını Bimarhane açısından bir dönüm noktasıdır.

Kolera salgınını değerlendirmek üzere 3 Eylül 1893 günü toplanan Sıhhiye Meclisi, Vitalis Efendi’nin raporunu değerlendirerek, Bimarhane’nin derhal Yassıada’ya taşınmasına karar verdi. Kararda, Bimarhane binasının darlığına rağmen içeride kadın ve erkek bin civarında nüfusun bulunması

¹⁶ BOA, ŞD.706/32, 29 S 1301 [30 Aralık 1883].

¹⁷ BOA, A.MKT.MHM. 470/86, 2 Za 1290 [22 Aralık 1873].

¹⁸ BOA, ŞD.706/32, 16 Ra1301 [15 Ocak 1884].

¹⁹ BOA, DH.MKT. 1755/24, 10 M. 1308 [26 Ağustos 1890]. Bimarhanenin bu dönemdeki durumunu anlatan bir ‘hasta’ gözlemi için, bkz. F. Artvinli, “Ali Enver’in Toptaşı Bimarhanesi Gözlemleri,” *Toplumsal Tarih*, Sayı 194, Şubat 2010, s. 66-73.

nedeniyle koğuşlardan birine bulaşan mikrobun mecaninin arasında kolaylıkla yayılacağı ve eğer bimarhane hemen tahliye edilmez ise hastalık ve ölümlerin önü alınamayarak diğer yerlere de bulaşacağı belirtiliyordu.²⁰ Tahliye işi de ayrıntılı bir şekilde karara bağlanmıştı: Civar mahallelerin ahaliyi uyuduktan ve sokaklar boşaldıktan sonra, Bimarhane'nin tabipleri, memurları, hademeleri ve hastalar zaptiye koruması altında, Harem civarındaki Kavak İskeleyi'ne indirilecek, bir veya iki vapura bindirilerek Yassıada'ya taşınacaklardı. Daha sonra adaya, çadır, erzak, ilaç ve ihtiyaç duyulan diğer malzemeler gönderilerek geçici bir hastane kurulacaktı. Nakil işleminin ardından adada kalması gerekenler dışında, bu işte görev alan herkes, Beykoz'daki Kavak Tahaffuzhanesi'ne gönderilerek tebhir işlemine tabii olacaktı.²¹

Fakat ertesi günü, 4 Eylül 1893'te toplanan Fevkalade Komisyon'daki tartışma sonrası bu "akıl almaz girişim"den vazgeçildi.²² Toptaşı Bimarhanesi'nde 29 Ağustos-2 Ekim 1893 arasında geçen 35 günlük kısa zamanda, 117 kişi koleraya yakalandı ve bunlardan 86'sı hayatını kaybetti.²³ Bimarhane 70 gün boyunca kordon altında kaldı. Bimarhane ile aynı günlerde kolera salgınının patlak verdiği Hapishane-i Umumi'de kolera nedeniyle 5 kişi öldü; bunların üçü, Toptaşı'na sevk edilme sırasını bekleyen akıl hastalarıydı.²⁴ Kolera salgını ertesinde Dr. A. de Castro'nun girişimiyle Toptaşı Bimarhanesi'nin kapasitesi 300 erkek 150 kadın olmak üzere 450 kişi ile sınırlandırıldı ve yeni koğuşlar yapılıncaya kadar uzun bir dönem bu şekilde devam etti.

²⁰ BOA, Y.A.HUS.279/150, Lef 3, 22 Ağustos 1309 [3 Eylül 1893].

²¹ BOA, Y.A.HUS.279/150, Lef 3, 22 Ağustos 1309 [3 Eylül 1893].

²² M. Ayar, *Osmanlı Devleti'nde Kolera İstanbul Örneği (1892-1895)*, İstanbul, Kitabevi, 2007, s.174-176. Sıhhiye Nazırı başkanlığında 5 Eylül 1893 günü toplanan komisyon aynı zamanda 9 maddelik bir talimatname hazırlayarak Toptaşı Bimarhanesi'nde uyulması gereken sağlık kurallarını belirlemişti. Talimatnamede, mevcut olan kordonun muhafazasına dikkat edilmesi, suların ve yeme içme için kullanılan malzemenin kaynatıldıktan sonra kullanılması, pişirilmeden yenilen peynir, süt ve salata gibi gıdaların yasaklanması, koğuşların havalandırılması ve dezenfekte edilmesi, koleraya yakalanan hastaların diğerlerinden ayrılarak özel bölümlere konulması, tuvaletlerin, hastaların kusmuk ve dışkılarının kimyevi maddelerle dezenfekte edilmesi, koleralı hastaların yatak, çarşaf ve yastıklarının ya yakılması ya etüv makinesinden geçirilmesi veya suda kaynatılması, bazı yerlere çinko döşettirilmesi, duvarları çinko ile kaplanacak yeni bir gasilhane yapılması, ölümlerin yıkandıktan sonra gasilhanenin dezenfekte edilmesi gibi önlemler yer alıyordu. BOA, İ.HUS. 15/ S-1311 Lef 4.

²³ M. Ayar, *a.g.y.*, s.180.

²⁴ M. Ayar, *a.g.y.*, s.185.

Bimarhanesi'ne gönderiliyordu.²⁶ Dr. de Castro'nun idaresinde olan Toptaşı Bimarhanesi, bu dönemde II. Abdülhamid'in baskıcı yönetimiyle bir tutulan kurumlardan biri olmuştu. Toptaşı'nda sadece delilerin değil, siyasi suçluların da bulunduğu inanılıyordu.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra gözler, içerisinde siyasi mağdurların kapatıldığına inanılan Toptaşı Bimarhanesi'ne çevrilmişti. "Meşrutiyet ilan olduğu vakit Bastille hapishanesine hücum eder gibi Toptaşı Bimarhanesine tarizler başlamıştı" diyen Mazhar Osman, iddia edildiği gibi içeride siyasi suçluların bulunmadığını da yine kendisi yazmaktadır: "Herkes orasını maktel sayıyor, kalın duvarların arkasında facialar oynanıyor ve bilhassa birçok akli başında siyasi mücrimler cinnet damgası altında burada inletiliyor sanılıyordu. Biz hükümetin pek müstesna ve fevkalade müsaadesile oraya ara sıra tıbbi tetkiklerde bulunmak üzere girebildiğimiz için bunların hakikate uygun olmadığını biliyor ve elimizden geldiği kadar rasgeleni tenvire çalışıyorduk."²⁷

İkinci Meşrutiyet'in ilanını takip eden günlerde, gazetelerde Toptaşı Bimarhanesi hakkında çeşitli iddialar yer almaya başlamıştı. İddiaları araştırmak üzere Şehremaneti bünyesinde, onbir kişilik bir komisyon kurularak Toptaşı Bimarhanesi'nde incelemeler yapıldı. Bimarhane Başhekimi Dr. de Castro'nun da içinde yer aldığı inceleme heyeti, Toptaşı Bimarhanesi'ndeki 398 hastayı tek tek muayene ederek bimarhaneye haksız yere kimsenin konulmadığını tespit etti.²⁸ Aynı günlerde, basında yer alan iddiaları yerinde araştırmak üzere Toptaşı Bimarhanesi'ni ziyaret eden *Tanin* gazetesi yazarı Ali Seydi Bey de, incelemeleri sonucunda Bimarhane'deki hastalar arasında siyasi suçlulardan kimsenin bulunmadığını belirtmektedir.²⁹

İkinci Meşrutiyet'in ilanının ardından Toptaşı Bimarhanesi Başhekimi Dr. Avram de Castro, kurum hakkındaki iddialar ispat edilememesine rağmen görevden ayrılmaya, emekli olmaya zorlandı. İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı hükümet açısından Dr. de Castro, İkinci Abdülhamid rejimi ile çokça özdeşleşmiş bir isim idi. Dr. de Castro, emekliye sevk edilirken yerine başhekim olarak Dr. Avni Mahmud Bey göreve getirildi.

Avram de Castro'nun uzun süre başhekimlik görevinde bulunmasının bir nedeni II. Abdülhamid ile olan ilişkisidir. II. Abdülhamid, "akıl hastası" olduğu

²⁶ N. Yıldırım, "Meclis-i Vükelâ'nın akıl hastası musevi bir kadın için aldığı karar," *Yeni Tıp Araştırmaları*, 2-3, 1996/1997, s. 258.

²⁷ Mazhar Osman [Uzman], "Tımarhaneden Emrazı Akliye ve Asabiye Hastanesine Doğru," *Sihhat Almanaki*, yay.haz. M. Osman [Uzman], İstanbul: Kader Matbaası, 1933 s.122.

²⁸ BOA. DH.MKT. 1279/8, 13 B 1326 [11 Ağustos 1908].

²⁹ Ali Seydi, "Tımarhaneyi Ziyaret," *Tanin*, Sene 1, No.12, 15 Receb 1326 / 30 Temmuz 1324 [12 Ağustos 1908], s. 3.

gerekçesiyle tahttan indirilen V. Murad'ın yerine geçmişti. V. Murad'ın hallinde Luigi Mongeri ile birlikte imzası olanlardan biri de Avram de Castro idi.³⁰ Sultan V. Murad meselesinin İkinci Abdülhamid'i ve onun delilere, deliliğe ve bimarhaneye bakışını etkilediği öteden beri öne sürülmektedir. II. Abdülhamid, V. Murad'ın cinnet hastalığından iyileşip tahta geçirilmeye çalışılmasından endişe etmekteydi.³¹ Mazhar Osman bu olayın II. Abdülhamid'i nasıl etkilediğini şöyle özetlemektedir:

“Sultan Murad'ın cinneti meselesi, padişahı otuz beş sene bir kâbus gibi, bir “idée obsédante” gibi iz'aç etti durdu; onu hatırlatacak her kelimeden kuşkulandı. Hele ihtilali şuur kelimesi büsbütün turfa idi, hem ihtilal hem şuur. Delinin iyi olabildiğinden, iyileştiğinden bahsedilmezdi, çünkü maâzallah Sultan Murad'ın da iyileşmesi hatıra gelebilirdi. Tabii böyle bir devirde bimarhanenin ne halde olabileceği tahmin olunabilir.”³²

Yine Mazhar Osman'a göre, II. Abdülhamid, “mecnunlardan son derece ürkerdi” ve “cinneti yüzünden tahttan indirilen kardeşi V. Murad'ı halkın hatırlamaması için mecnun müessesini [Toptaşı Bimarhanesi] tarihte misli görülmemiş bir inzibata maruz bırakmıştı.”³³ Özetle, Toptaşı Bimarhanesi, Abdülhamid istibdadıyla en çok özdeşleştirilen kurumlardan; başhekim Dr. Avram de Castro ise bu yönetim ile bağdaşmış hekimlerden biriydi.

Dr. Avram de Castro'nun Osmanlı mahkemeleri yanında Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde özel statüleriyle çalışan elçilik tribunallerinde bilirkişilik ‘expertise médico-légale’ ve danışmanlık yaptığı anlaşılmaktadır. Örneğin, Dr. de Castro, kendi elyazıyla hazırladığı 16 Temmuz 1881 tarihli bir tıbbi raporda, Abraham Franco adında, İstanbul'da yaşayan ve burada mülk sahibi olan, aslen İtalya'nın Livorno kentinden, 65 yaşındaki bir hastasının, felç ve bunama ile ortaya çıkan ruhsal bozukluğunun,³⁴ duygusal sapkınlık, akıl yetilerinde gerileme, bellek kaybı, konuşma bozuklukları, kötülük görme sanrıları, vb. özellikler gösterdiğini; son dört ayda hastalığın ilerlemesi nedeniyle, ailesinin, hem kendi maddi çıkarlarını korumak, hem de hasta ile

³⁰ İ. Hakkı Uzunçarşılı, “Beşinci Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne Ait Rapor ve Mektuplar 1876-1905, *Bellekten*, (10), 38, 1946, s. 332-333.

³¹ İkinci Abdülhamid'in tıbbi tedaviye duyduğu güven ve endişe için bkz. N. Yıldırım-B. Özeltay, “Evhamlı bir sultan II. Abdülhamid'in böbrek hastalığı, teşhis ve tedavisi,” *Toplumsal Tarih*, Sayı 163, Temmuz 2007, s. 26-32.

³² Mazhar Osman [Uzman], “Tımarhaneden Emrazı Akliye ve Asabiye Hastanesine Doğru,” *Sihhat Almanakı*, yay.haz. M. Osman [Uzman], İstanbul: Kader Matbaası, 1933 içinde s. 119.

³³ Mazhar Osman, *Tababet-i Ruhiye*, 3. Baskı, İstanbul: Kader Basımevi, 1941, s. 61.

³⁴ A. de Castro, raporunda ruh hastalığı karşılığında ‘alienazione’ (İt. yabancılaşma) terimini kullanmaktadır. Söz konusu terimin evrimi için bkz. Ş. Erkoç, F. Artvinli, “Yabancılaşmak mı ? Delirmek mi ?,” *Psikeart*, sayı 17, Eylül-Ekim 2011, s. 7-11.

yakın çevresinin güvenliğini sağlamak için önlemler almak zorunda kaldığına tanık olduğunu bildirmektedir.

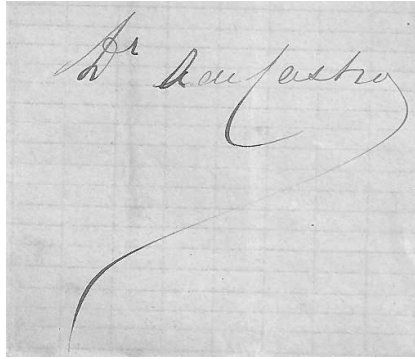
Dr. A. de Castro
Grand' Rue de Péra, 637
Constantinople, le 16 Luglio 1881

Io sottoscritto Dottore in Medicina esercente in Constantinopoli dichiaro che il signore Abramo Franco, nativo di Livorno, di anni 65 possidente dimorante in Constantinopoli e affetto di alienazione mentale sotto la forma di Demenza paralitica, caratterizzata di perversione dei sentimenti affettivi, infierolimento per manifesta dell'intelligenza, perdita della memoria, difficoltà nel pronunciare certa parole, delirio di persecuzione etc.etc.

Che da circa quattro mesi la malattia prese un corso tale da obbligare i parenti a prendere la misure necessarie onde tutelari i suoi interessi e provvedere nello stesso sempre alla suo sicurezza personale e quella della suo famiglia.

In fede di che rilascio il presente certificato.

[İmza] Dr. A. de Castro

Dr. Avram de Castro'nun Yazıları ve İstatistikleri

Dr. Avram de Castro, ilk yazısını Dr. Luigi Mongeri'yle birlikte yayımlamıştır. Mongeri'nin 1882'de ölümü üzerine, Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane'de yaptığı bir anma konuşması dışındaki yayınlarının tümü bilirkişilik raporları 'rapports médico-légal' ve istatistikleridir. Bunlar arasında özellikle, Mıgırđıç Çubukyan, İzzet Emin ve Hacı Abdullah'a ait ayrıntılı vaka sunumları ilginçtir. Avram de Castro, Toptaşı Bimarhanesi'nin kendi başhekimlik dönemine ışık tutan istatistikleri düzenli olarak yayımlamaya başlamış, fakat bunların yayımı 1901 yılında kesilmiştir. Toptaşı istatistiklerinin yayımlanması, Saray tarafından yasaklanmış olabilir. Dr. Avram de Castro, Türkiye dışında yayın yapmamıştır. Bilinen yayınlarının listesi şu şekildedir:

Dr. A. de CASTRO
Grand' Rue de Pera, 637.

Constantinople, le 16 Luglio 1881

Io sottoscritto Dottore in Medicina,
esercitante in Costantinopoli, dichiaro che
il signore Abramo Franco, nativo di
Livorno, di anni 65, possidente, dimorante
in Costantinopoli, è affetto di Alienazione
mentale sotto la forma di Demenza
paralitica, caratterizzata da perversione
dei sentimenti affettivi, in peggioramento ben
manifesto dell' intelligenza, perdita della
memoria, difficoltà nel pronunciare certe
parole, delirio di persecuzione etc etc,
Che da circa quattro mesi la malattia prese
un corso tale da obbligare i parenti a
prendere le misure necessarie onde tutelare
i suoi interessi e provvedere nello
stesso tempo alla sua sicurezza personale

Dr. A. de Castro'nun elyazısıyla tıbbi raporu (16 Temmuz 1881)³⁵

³⁵ Arşivindeki bu değerli belgeyi, çevirisiyle birlikte benimle paylaşan Dr. Şeref Etker'e teşekkür ederim.

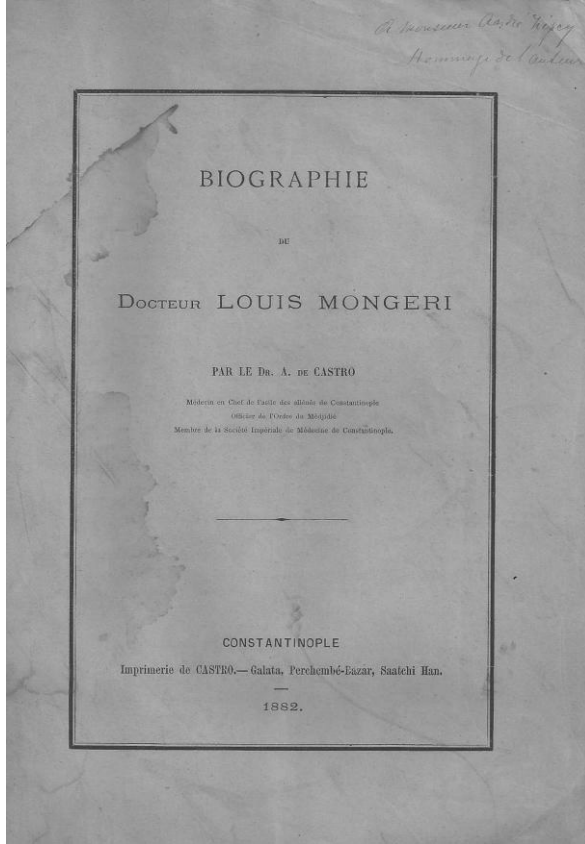
Broşür:

Biographie du Docteur Louis Mongeri, par le Dr. A. de Castro, Imp. de Castro [Galata, Perşembe Pazarı, Saatçı Han, İstanbul], 1882 (19.5x28 cm, 11 s.) Discours prononcé à la Société Impériale de Médecine de Constantinople dans la séance du 29 Décembre 1882.

Makaleler:

1. 'Rapport médico-légal sur l'état mental d'Izzet Emin, inculpé de meurtre,' *Gazette Médicale d'Orient*, Année XIII, 1869, s.151-157 (L. Mongeri sen. ile birlikte).
2. 'Biographie du feu le Dr.Mongeri,' *Gazette Médicale d'Orient*, Année. XXV, Janvier 1883, No. 10, s.152-153.
3. 'Sur l'état mental du nommé Magherditch Tchiboukian, accusé de tentative d'incendie volontaire' [I], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVI, No. 7, Octobre 1883, s.100-104.
4. 'Sur l'état mental du nommé Magherditch Tchiboukian, accusé de tentative d'incendie volontaire' [II], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVI, No. 8, Novembre 1883, s.123-126.
5. 'Sur l'état mental du nommé Magherditch Tchiboukian, accusé de tentative d'incendie volontaire' [III], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVI, No. 9, Décembre 1883, s.141-142.
6. 'Sur l'état mental de Hadji Abdullah, de Crimée, accusé d'un double meurtre et d'une tentative d'assassinat' [I], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVI, No. 11, Février 1884, s.167-172.
7. 'Sur l'état mental de Hadji Abdullah, de Crimée, accusé d'un double meurtre et d'une tentative d'assassinat' [II], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVI, No. 12, Mars 1884, s.187-191.
8. 'Sur l'état mental de Hadji Abdullah, de Crimée, accusé d'un double meurtre et d'une tentative d'assassinat', [III], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVII, No. 1, Avril, 1884, s.5-10.
9. 'Rapport médico-légal sur l'état mental du nommé Lambo, meurtrier du caporal Ahmed', *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVIII, 1885, s. 100, 117.
10. 'Rapport médico-légal sur l'état mental du nommé Moustapha, meurtrier de Hadji Panayoti', [I], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXVIII, 1885, s. 374.
11. 'Rapport médico-légal sur l'état mental du nommé Moustapha, meurtrier de Hadji Panayoti' [II], *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXIX, 1886, s. 7.
12. 'Les aliénés dans les hôpitaux de Constantinople; rectification,' *Gazette Médicale d'Orient*, Année XXIX, 1886, s. 135-138.
13. 'Expertise médico-légale sur l'état mental du nommé Hussein d'Avrathissar, accusé de meurtre,' *Gazette des Hôpitaux de l'Empire Ottoman*, Année I, No.3, 1887, s.5-7.
14. 'Statistique de l'asile des aliénés de Top-Tachi pendant l'année ottomane 1314 (1898/99),' *Gazette Médicale d'Orient*, Année XLV, No.11,30 Juillet 1900, s.172-76.

15. 'Statistique de l'asile des aliénés de Top-Tachi pendant l'année ottomane 1315 (1899/1900)', *Gazette Médicale d'Orient*, Année XLV, No. 12, 15 Août 1900, s. 198-202.
16. 'Statistique de l'asile des aliénés de Top-Tachi pendant l'année ottomane 1316 (1900/1901)', *Gazette Médicale d'Orient*, Année XLVI, No. 13, 1 Septembre 1901, s. 740-745.

Dr. Avram de Castro'nun 'Dr. Luigi Mongeri senior' biyografisinin yazar tarafından ithafı kapağı

Dr. Avram de Castro, Director of the Toptaşı Mental Asylum in Scutari: A Bio-bibliography

Avram(ino) de Castro, born in 1829 in Istanbul, has been sent to Paris for a year by the Ottoman government after his graduation from the Imperial Military Medical School (Mekteb-i Tibbiye-i Şahane) in 1859. He went to Italy by his own financial means and continued there his education for three more years. When he returned to Istanbul, he worked at the Maltepe Hospital for a

while and then was appointed to the Süleymaniye Lunatic Asylum as a civilian doctor. He started to work as the assistant of Dr. Luigi Mongeri (1815-1882), the chief physician of the asylum, and carried on to work in the same position after Süleymaniye Lunatic Asylum has moved to Toptaşı, Scutari. Following the death of Dr. L. Mongeri sen. in 1882, Dr. A. de Castro was appointed chief physician to the asylum.

Avram de Castro worked as a physician in the Ottoman Empire for about 45 years. He served for 36 years at Toptaşı Lunatic Asylum where he acted as director between the years 1882-1908. He retired on 14th November 1908, following the proclamation of the Second Constitutio. During Dr. de Castro's administration, the asylum experienced a serious lack of capacity and its patients suffered greatly from the cholera epidemic of 1893. Dr. de Castro authored a number of medico-legal reports and a few statistics of the Toptaşı Asylum, all published in the *Gazette Medicale d'Orient* (Istanbul), the journal of the Medical Society of Constantinople, of which he was a member.

Key words: Avram de Castro, Toptaşı Lunatic Asylum, 1893 Cholera epidemic, history of psychiatry.

Toptaşı Bimarhanesi Sertabibi Dr. Avram de Castro: Bir Biyo-bibliyografi

1829 yılında İstanbul'da doğan Avram(ino) de Castro, Mekteb-i Tıbbiye-yi Şahane'den 1859 senesinde mezun olduktan sonra, hükümet tarafından bir sene süreyle Paris'e gönderilmiştir. Ardından kendi imkânlarıyla İtalya'ya giderek orada üç sene tahsiline devam etmiş ve dönüşünde, önce kısa süre Maltepe Hastanesi'nde çalıştıktan sonra 1864 yılında Süleymaniye Bimarhanesi'ne tabip olarak tayin olmuştur. Başhekim Luigi Mongeri'nin (1815-1882) yardımcısı olarak işe başlayan Castro, 1873 yılı Kasım ayında Süleymaniye Bimarhanesi'nin Toptaşı'na nakli ile birlikte burada başhekim yardımcısı olarak çalışmaya devam etmiştir.

Bimarhane sertabibi L.Mongeri'nin vefat etmesi üzerine, Castro 1882 yılından itibaren Toptaşı Bimarhanesi'ne başhekim olarak tayin olmuştur. 45 yıl süreyle Osmanlı Devleti'nde tabip olarak çalışan, 1873'ten itibaren 36 yıl süreyle Toptaşı'nda tabip ve 1882 yılında itibaren ise 27 yıl süreyle bu kurumun başhekimliğini yapan Castro, İkinci Meşrutiyet'in ilanının ardından 14 Kasım 1908'de emekli edilmiştir. Castro döneminde Toptaşı Bimarhanesi'nde ciddi bir kapasite sorunu yaşanmış ve 1893 kolera salgınında 86 hasta vefat etmiştir. Dr. Castro'nun hazırladığı çeşitli adli tıp raporları ve istatistikler, üyesi bulunduğu Cemiyet-i Tıbbiye-yi Şahane'nin yayın organı olan *Gazette Médicale d'Orient*'da (İstanbul) yayımlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Avram de Castro, Toptaşı Bimarhanesi, 1893 Kolera salgını, psikiyatri tarihi.